

9. *Поварова М.А.* Использование музейных технологий в образовательном и воспитательном процессе / Поварова М.А. [Электронный ресурс]. – Фестиваль педагогических идей «Открытый урок» Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/537389>.
10. *Смирнова Т.* Виртуальный музей в современном культурно-информационном пространстве / Т. Смирнова // Музей. – 2010. – № 8. – С. 24–26.
11. *Шляхтина С.* Программы для создания виртуальных туров / Шляхтина С. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.compress.ru/article.aspx?id=15669&iid=743>. – Заголовок с экрана.
12. Яндекс: Панорамы улиц Брянска [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://maps.yandex.ru/?ll=34.401419%2C53.261727&spn=0.055618%2C0.009624&z=14&l=map%2Cstv&ol=stv&oll=34.40472626%2C53.26199041&ost=dir%3A136.3980263518638%2C10.610329539459695~spn%3A90%2C54.39625589701824>. – Заголовок с экрана.

Попов С.В. Виртуальная экскурсия как направление развития современного музейного дела
В статье рассматривается влияние виртуальных технологий на развитие музееведения. Описываются их основные виды (виртуальные музеи, виртуальные экскурсии и виртуальные туры) и применение на примере существующих в Брянской области Российской Федерации.

Ключевые слова: музейное дело, виртуальные музеи, виртуальные экскурсии, виртуальные туры, Брянская область.

Попов С.В. Віртуальна екскурсія як напрямок розвитку сучасного музейної справи

У статті розглядається вплив віртуальних технологій на розвиток музеезнавства. Описуються їх основні види (віртуальні музеї, віртуальні екскурсії, віртуальні тури) і застосування на прикладі існуючих у Брянській області (РФ).

Ключові слова: музейна справа, віртуальні музеї, віртуальні екскурсії, віртуальні тури, Брянська область.

Popov S.V. Virtual excursion as the line of development of museology

The article deals with the influence of high information technologies on the development of museology. The describes the most advisable virtual technologies such as virtual museum, virtual excursion and virtual tour.

Key words: museology, virtual museum, virtual excursion, virtual tour, Bryansk Region

[надійшло до редакції: 23.10.2012 р.]

УДК 069.1:930.85

Ірина НІКІТІНА
(Севастополь)

Науковий паспорт на музейні предмети як документальне джерело (з досвіду діяльності Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя)

Національний музей героїчної оборони і визволення Севастополя (далі – НМГОіВС) – музей історико-мистецького профілю, провідна музейна установа міста-героя Севастополь (створений у 1960 р.), на сьогодні складається з об'єктів: Панорама “Оборона Севастополя 1854–1855 рр.”, Діорама “Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.”, Оборонна вежа Малахового кургану, Собор Святого Рівноапостольного князя Володимира – усипальня видатних російських адміралів, Будинок-музей севастопольських підпільників

Наукова паспортизація музейних предметів у музеї ведеться з 1962 р., але порівняно з 1960-ми роками музейний паспорт у НМГОіВС нині зазнав великих змін. Основна мета наукового паспорта музейного експонату – “супроводжувати” його до складу Національного музейного фонду. Сучасні вимоги щодо складання таких паспортів ставлять на перше місце уявлення про такі документи не тільки як про простий опис предмету, але й про те, чи може виступати цей паспорт як окреме документальне джерело в наукових, насамперед музеєзнавчих і пам’яткознавчих дослідженнях. Даному теоретико-методологічному питанню присвячене дане дослідження, при формуванні загальних тез якого автор опирався на практичний досвід діяльності НМГОіВС.

Насамперед зазначимо, що в НМГОіВС наукові паспорти предметів музейного значення до 2012 р. трансформувалися з картки інвентарного опису в повне й одночасне стисле наукове дослідження предмета з обов’язковим включенням інформації, зібраної “навколо нього” – легенди. Сьогодні такий паспорт складеться на базі уніфікованої паспортної документації.

Під час опису музейних предметів залежно від їх виду в “історичну частину паспорта” (графа події та особистості, що пов’язані з предметом) заносяться: 1) при опису предметів особистого походження – факти біографії особистості, що фіксуються й пов’язані з тими предметами, які його характеризують; 2) в наукових паспортах на твори живопису, графіки, прикладного мистецтва знаходять відображення відомості щодо творчої біографії автора конкретного твору, короткий мистецтвознавчий аналіз його [твору] жанрових особливостей, техніки, манери виконання; 3) при опису друкованих видань указується місце видання, тираж, за можливості надаються відомості про видавця; 4) якщо предмет виступає одночасно і як “прикмета часу” й як характеристика діяльності будь-якої персоналії, то в науковий паспорт одночасно вносяться й біографічні дані, і відомості про історичну подію, яка відображає музейний предмет, і тощо [1].

Таким чином при складанні будь-якого паспорта музейного предмету, в нього, крім “фізичних” або технічних показників предмету, заноситься багато вузької або загальної історичної інформації. Така історія насамперед підсилює значущість самого предмета, що описується, фіксує його історію. Тим самим науковий паспорт фактично виступає не тільки як одиниця внутрішньої документації для супроводження предмету до фондів музею, але може зосередити в собі інформацію не тільки про даний музейний предмет, але й про історію місцевості його походження, долю героїв битв тощо. Безумовно, за такого розуміння паспорт музейного предмета може бути зарахований до документів першого порядку, а в деяких випадках виступати як документальне джерело для вивчення певних історичних подій і явищ.

У якості джерела науковий паспорт музейного предмету може виступати в наступних випадках:

1. При створенні виставок і експозицій – для написання анотацій до музейних предметів, що розміщуються в експозиції. Повно й чітко складений науковий паспорт надає можливість написати докладну експозиційну картку, яка характеризує експонати й надає дані для складання тексту екскурсій, а також розширених анотацій. Залучення додаткових джерел і літератури в таких випадках зводиться до мінімуму. Наприклад, активно наукові паспорти в якості наукового джерела використовувалися при складанні експозиційних карток для експозиції зали Панорами “Оборона Севастополя 1854–1855 рр.”, створеної до 100-річчя створення власне севастопольської панорами.

2. При написанні текстів науково-просвітницьких лекцій із музейної тематики для уточнення деталей щодо супровідного ілюстративного матеріалу. Формуючи його, недостатньо просто виявити перелік необхідних ілюстрацій (фотодокументів, літографій, з яких будуть виготовлені копії) – треба також знати короткі характеристики самого предмета, подій, із ним пов'язаних. Написання тексту лекції вимагає звернення до змісту наукового паспорту музейного предмета для деталізації предмета і внесення в текст матеріалів, що допомагають зробити наглядним у мовному матеріалі низку моментів, які розкривають лекційну тему.

3. Як допомога в оформленні різних музейних теоретичних робіт, оскільки під час складання наукового паспорта активно використовуються архівні дані, надруковані документи, історіографічний матеріал тощо. Кожний паспорт містить відомості про джерела, на підставі яких він складений, що дозволяє цьому документу виступити в якості своєрідного орієнтиру для подальшого дослідження.

4. При складанні оглядів фондів колекцій. Щоправда, дані наукових паспортів музейних предметів у даному випадку використовують узагальнено і слугують вони лише для пояснення сутності самого предмета, тому науковий паспорт тут виступає допоміжним джерелом. Історичний контекст для розкриття теми підбирається в літературі загального змісту.

5. При складанні каталогів комплексів предметів за видами матеріалів і “секторів” зберігання наукові паспорти виступають основним джерелом, причому залучаються в даному разі не тільки історичні відомості, але й найменування предмета, його інвентарний опис, більш повно використовуються характеристики музейного значення предмета. Ці дані спрямовані на створення чіткого, ясного й стислого опису предметів; аби створити наукове, але водночас яскраве уявлення про визначений масив із колекції фондів музею.

6. При написання наукових розвідок, науково-популярних статей, наукових довідок, створення довідкових матеріалів виникає необхідність залучення наукових паспортів у наступних випадках: коли в тексті паспорту є дані про подію чи персоналію, отримані шляхом усних консультацій, й існує необхідність їх введення до наукового обігу; коли в тексті паспорту використовуються відомості про предмети, що зберігаються в фондах із відповідної тематики; коли відомості, необхідні для написання, наприклад, довідки, містяться тільки в науковому паспорті, а до джерел, за якими він складений, з різних причин немає доступу; коли дані з визначеної проблеми розрізнені й акумуляція їх в одному науковому паспорті полегшує їх використання; коли необхідно уточнити деталі, що конкретизують певні історичні події та явища. В усіх перерахованих випадках науковий паспорт музейного предмета виступає в якості документу, який надає можливість порівняти загальне з частковим при теоретичній обробці матеріалу для створення наукових і науково-публіцистичних робіт. Він стає тим ланцюгом, що пов'язує теорію з речовими свідками конкретних подій, які детально ілюструють цю теорію. Наприклад, точна дата відкриття після реконструкції Балаклавської рибоконсервної фабрики “Пролетарій” в 1924 р. зафіксована в науковому паспорті на фото, на якому зафіксовані співробітники фабрики в цей день, що послугувало в процесі дослідження історії даного підприємства [2].

Детальне складання історії музейного предмету – його легенда – не тільки формує точний й інформативно повний науковий паспорт, але й у якості документального джерела дозволяє доповнювати науково-дослідницькі картотеки даного й інших музеїв відомостями про події історичні події та явища, які до цього залишалися поза увагою наукових співробітників музею. При чому цей процес відбувається як під час складання паспорта нового музейного предмета, так і під час вивчення музейних предметів, що вже зберігаються в фондах музею. Таким чином складання паспортної документації спонукає до пошуку нової інформації, акумулюючи дані з архівних джерел, наукової літератури, періодичної преси, довідок від підприємств і організацій, автобіографій персоналій, записів бесід тощо. В цьому і є найважливіша функція наукового паспорта музейного предмета як документального джерела.

Часто в наукових паспортах музейних предметів фіксуються дані, що отримані з різних джерел, які не можуть виступати джерелами самостійно. Або ж джерела складання інформації паспорта втрачені. Так, наприклад, при написанні статті про Заслуженого будівельника СРСР С.І. Кангуна для енциклопедичного довіднику “Севастополь” (2-ге видання) автором цих рядків у якості основного джерела щодо його біографії виступили якраз наукові паспорти на передані до фондів НМГОіВС його особисті речі, фото, документи – позаяк персональна картка С.І. Рангуна в науково-допоміжному фонді музею не була виявлена, а історіографічного матеріалу щодо даної персоналії виявилось не достатньо [3, С. 361–362].

Загалом основним визначальним фактором, що дозволяє виступати науковому паспорту музейного предмету в якості документального джерела є наявність на ньому шифру за пошуковою системою певного музею – інвентарного номера, який відповідає інвентарному номеру музейного предмета, на який цей паспорт складено, що дозволяє використовувати ці дані при оформленні наукового апарату наукового дослідження, зокрема документалізувати отримані з усних бесід і консультацій аудіальні відомості; обов’язковою є також наявність бібліографії, щодо використаних при складанні паспорта джерел – вона з одного боку вказує додатковий шлях для більш детального пошуку, а з іншого – звільняє додаткового бібліографічного пошуку. Тож, очевидно, що використання наукового паспорта музейного предмету в якості документального джерела залежить від якості та повноти його складання.

У цілому, розглянувши можливості використання наукового паспорта музейного предмету в якості документального джерела, можна зробити наступний висновок: даний документ внутрішнього користування музею в багатьох випадках фіксує не тільки відомості про сам музейний предмет, на який він складений, але й акумулює відомості щодо подій і особистостей з ним пов’язаних, часто відображає інформацію, відсутню в інших джерелах, або суттєво уточнює її. Інформація з наукового паспорта музейного предмету дозволяє доповнювати, переосмислювати вже оприлюднені факти; вести на підставі вивчення наукового паспорта як документального джерела науковий пошук; документалізувати аудіальні джерела; залучати до вивчення музейні предмети без візуального, аудіального й тактильного їх використання дослідником. Відтак, науковий паспорт музейного предмету є важливими і вельми перспективними документальними джерелами в наукових дослідженнях, зокрема музеєзнавчих і пам’яткознавчих студіях.

Джерела та література

1. Методические рекомендации по составлению научных паспортов на личные документы./ Музей героической обороны и освобождения Севастополя, научно-методический отдел. – Севастополь, 1982. – С. 6–7.
2. Фонди Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя, науковий паспорт АФ 4408.
3. Севастополь : Энцикл. справ ; 2-е изд., доп. и испр. / Ред.-сост. М.П. Апошанская ; Нац. музей героической обороны и освобождения Севастополя. – Симферополь : Издательство ООО “Салта ЛТД”, 2008 – 1120 с. ; илл.

***Нікітіна І.В.* Науковий паспорт музейного предмету як документальне джерело (з досвіду діяльності Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя)**

У статті розглянуто особливості використання наукових паспортів музейних предметів у якості документального джерела для здійснення наукових досліджень, керуючись досвідом діяльності Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя.

Ключеві слова: науковий паспорт, джерело, документ.

***Никитина И.В.* Научный паспорт музейного предмета как документальный источник (из опыта работы Национального музея героической обороны и освобождения Севастополя)**

В статье рассмотрены особенности использования научных паспортов музейных предметов в качестве документального источника для проведения научных исследований, используя опыт работы Национального музея героической обороны и освобождения Севастополя.

Ключевые слова: научный паспорт, источник, документ.

***Nikitina I.V.* Scientific passport of museum object as documentary source (from experience of activities of the National Museum of Heroic Defence and Liberation of Sevastopol)**

In the article the features of the use of the scientific passport of museum object as a documentary source in scientific researches are considered using the experience of the National Museum of Heroic Defence and Liberation of Sevastopol.

Key words: scientific passport, source, document.

[надійшло до редакції: 14.09.2012 р.]

УДК 351.853.001.36:7.025.3

Анна СЕМЕНЧУК
(Київ)

З історії формування Фонду науково-проектної та облікової документації Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень

Збереження нерухомої історико-культурної спадщини для майбутніх поколінь – моральний, правовий, громадський і державний обов'язок. Основною передумовою охорони об'єктів історії та культури є надання їм певного юридичного статусу. В Україні це можливе з узяттям їх на облік органами охорони культурної спадщини, зокрема занесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Для останнього основ-